

Til: Utenriksminister Børge Brende
Boks 8114 Dep., 0032 Oslo

Kopi: Statssekretær Bård Glad Pedersen, seniorrådgiver Ingrid Schøyen, seniorrådgiver Lars Løken, UD; førstesekretær Andreas Motzfeldt Kravik, Norges faste delegasjon til FN i New York; seniorpartner Gro Nystuen, ILPI

Oslo, 16. april 2015

Implementering av Arms Trade Treaty (ATT)

Kjære utenriksminister,

Julaften trådte verdens første våpenhandelsavtale i kraft. Norge var blant de landene som arbeidet for en sterk avtale sammen med blant annet den ledende globale sivilsamfunnskoalisjonen Control Arms, der Forum for Utvikling og Miljø (ForUM) – et nettverk av 50 norske organisasjoner – siden 2010 har vært styremedlem.

I forkant av det første statspartsmøtet i Mexico City i slutten av august avholdes konsultasjoner mellom statspartene i Wien 20-21 april og i Genève 6-8 juli. ForUM deltar sammen med Control Arms som koordinerer sivilsamfunnsarbeid og -deltakelse.

Formålet med ATT, jf. traktatens artikkel 1, er å etablere høyest mulige standarder for eller forbedre regulering av den internasjonale handelen med konvensjonelle våpen, forebygge og stanse «illicit» våpenhandel og hindre at våpen havner på avveie. Dette for å bidra til fred, sikkerhet og stabilitet; redusere menneskelige lidelser; fremme samarbeid, åpenhet, ansvarlighet og derigjennom bygge tillit mellom statspartene.

Det er nå avgjørende at Norge i samarbeid med andre land sikrer at avtalen virker – at den implementeres effektivt og i tråd med avtalens formål, og fører til en reell endring i den uansvarlige praksisen mange stater har i dag.

For å lykkes mener vi at følgende er viktig:

1) Prosedyreregler som sikrer effektive beslutninger samt god deltakelse fra sivilsamfunnet:

Det foreligger nå et utkast til prosedyreregler. Når det gjelder hvordan **beslutninger** skal tas mener vi at det kun er stater som skal fatte beslutninger. I likhet med den norske delegasjonen mener vi beslutninger bør fattes ved 2/3 flertall. Videre, de fleste stater mener man skal bestrebe seg på å oppnå konsensus. Men dette må ikke bety at de som vil minst bestemmer mest, og at det blir unødige utsettelse. Vi frykter i likhet med den norske delegasjonen at forslaget fra Frankrike, støttet av Storbritannia, med å utsette eventuell votering 48 timer når konsensus ikke nås vil gjøre at dette viktige arbeidet kan stoppe opp (de forberedende møtene varer kun et par dager). Dette har man dessverre sett altfor ofte innen nedrustningsarbeidet.

Når det gjelder hvem som skal **delta** mener ForUM det er viktig med åpenhet. Relevante sivilsamfunnsaktører som støtter avtalens formål bør få delta som observatører med mulighet til å

delta på møter (plenary and subsidiary bodies), holde muntlige og skriftlige innlegg og sirkulere dokumenter. Andre NGOer bør få delta som observatører. Industrien bør også få delta.

For ikke å forsinke koordineringen av sivilsamfunnsdeltakelse håper vi Norge vil støtte at Control Arms får en stående invitasjon og slipper å søke hvert år.

- 2) **Et effektivt og uavhengig sekretariat trengs.** ForUM mener en best mulig støtte til effektiv implementering bør ligge til grunn for vurderingen av sekretariatets beliggenhet, struktur og ansettelse. Vi mener sekretariatet bør være uavhengig og kun stå til ansvar for statspartene.
- 3) **Finansiering** av ATT bør være rettferdig, og ikke til ulempe for fattigere statsparter. Beslutninger bør fattes med 2/3 flertall.

4) **God offentlig rapportering:** Rapportering (jf. art. 13, første gang er 31.05.16) må være offentlig og gi nok informasjon til at også statlige og ikke-statlige aktører (inkludert forskere og sivilsamfunn) kan vurdere om avtalen implementeres i henhold til formålet. Norge har erfaring med offentlig rapportering gjennom bl.a. de årlige Stortingsmeldingene om norsk våpeneksport og kan bidra til å dele erfaringer her. PRIO har i samarbeid med Control Arms-prosjektet ATT Monitor laget en rapport om rapportering: <http://controlarms.org/en/att-monitor-report/>

5) Styrke norske regler for eksportkontroll

I Stortingsdebatten om norsk våpeneksport denne uka gjentok utenriksministeren at Norge har verdens strengeste eksportkontrollregelverk. Som både ForUM og Røde Kors har påpekt setter eksportkontrollregelverket rammer for hva som kreves for lisens, men **det norske regelverket inneholder imidlertid ikke forbud mot eksport til land som bryter internasjonale menneskerettigheter og internasjonal humanitær rett.** Det bør det etter vår mening gjøre.

At Utenriksdepartementet i november 2014 vedtok reviderte retningslinjer som sier når søknader om eksportlisenser skal avslås er et viktig framskritt, men ikke nok.

Retningslinjene inneholder ikke en uttømmende oversikt over når eksport vil stride mot våre internasjonale forpliktelser. **Det er også problematisk at forbudsbestemmelsene i retningslinjene ikke er inkludert i loven eller forskriften. En konsekvens av dette er at forbudsbestemmelsene ikke er juridisk forpliktende når de kun står i retningslinjene.**

Eksportører kan for eksempel i dag ikke holdes ansvarlig for salg av våpen til land som bryter ATT når dette kun følger av retningslinjene. Forbudsbestemmelser i enten loven eller forskriften vil muliggjøre et større ansvar hos den enkelte eksportør og gi en viktig signaleffekt til andre land.

Målet med ATT ble ikke oppnådd da FN vedtok denne avtalen. Målet oppnås først når lidelsene som følge av uansvarlig våpeneksport er redusert. For å sikre en forsvarlig implementering av ATT tror vi ikke det er tilstrekkelig at det utelukkende overlates til byråkratiet å implementere de forbudsbestemmelsene som finnes i avtalen. Disse må implementeres i nasjonal lovgivning.

Vi mener derfor i likhet med Norges Røde Kors at regjeringen bør nedsette et utvalg som skal gjennomgå og foreslå endringer i eksportkontrollregelverket for å sikre at Norge bedre ivaretar sine internasjonale forpliktelser ved blant annet å tydeliggjøre når eksport ikke skal tillates.

6) Stanse eksport til undertrykkende regimer

Denne uken godkjente Stortinget eksport av våpen og militærmateriell til undertrykkende regimer som er ansvarlig for grove brudd på menneskerettighetene. Utenfor Stortinget la 27 norske organisasjoner samtidig ned roser for de mange som er drept og torturert i landene som har mottatt militærmateriell fra Norge. Blant disse er Saudi-Arabia, som bruker halshogging, amputasjon og pisking som straff og har bidratt til å slå ned fredelige demokratimarkeringer i naboland. Derfor er ForUM samt menneskerettighetsforsvarere som Raftoprisvinner Maryam al-Khawaja fra Bahrain kritisk til at Norge fortsetter eksporten. Sverige har nå stanset eksporten.

I tillegg eksporterte Norge våpen eller annet militærutstyr til andre land i Midtøsten som De forente arabiske emirater, Qatar, Oman, Algerie og Egypt, der bruk av tortur er en del av sikkerhetsapparatet.

Ifølge de norske reglene for våpeneksport skal ikke militærutstyr eksporteres dersom det er en "åpenbar fare" for at utstyret kan bli brukt til intern undertrykking. I de nevnte landene er det ingen tvil om at militær- og politivesenet bedriver intern undertrykking. Tolkningen av regelverket ser dermed ut til å være at det kun er utstyrets karakter, og ikke den faktiske MR-situasjonen i mottakerlandet, som vurderes ved utstedelse av lisens. Dette mener ForUM er en for svak operasjonalisering av regelverket. Å selge militært materiell styrker regimets militære kapasitet og dermed dets mulighet til å undertrykke egen befolkning. Vi ber derfor om at denne praksisen endres.

7) Støtte til Control Arms

Vi setter stor pris på at Utenriksdepartementet støtter at sivilsamfunnet får delta og også støtter Control Arms økonomisk. I disse svært urolige tider er våpeneksportkontroll og god uavhengig monitorering meget viktig. Vi beklager derfor at Utenriksdepartementet ønsker å redusere støtten til Control Arms med nesten 50 %. Det vil gjøre denne viktige globale organisasjonen i dårligere stand til å koordinere sivilsamfunnsinitiativ som kan bidra til nettopp dette og stille stater til ansvar i en kritisk fase.

Vi setter stor pris på sterk norsk arbeid og støtte for denne historiske avtalen, ønsker lykke til videre og ser fram til videre dialog. Vi møter gjerne utenriksministeren om dette.

Med vennlig hilsen

Andrew Preston

Daglig leder

Forum for Utvikling og Miljø

Borghild Tønnessen-Krokan

Seniorrådgiver

Forum for Utvikling og Miljø